ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (prvá komora)

z 19. mája 2011 *

Vo veci C-452/09,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Corte d'appello di Firenze (Taliansko) zo 6. októbra 2009 a doručený Súdnemu dvoru 18. novembra 2009, ktorý súvisí s konaním:

Tonina Enza Iaia,

Andrea Moggio,

Ugo Vassalle

proti

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca,

Ministero dell'Economia e delle Finanze,

* Jazyk konania: taliančina.

Università degli studi di Pisa,

SÚDNY DVOR (prvá komora),

v zložení: predseda prvej komory A. Tizzano, sudcovia J.-J. Kasel, A. Borg Barthet, E. Levits a M. Safjan (spravodajca),

generálna advokátka: J. Kokott,
tajomník: A. Impellizzeri, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 2. decembra 2010,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— T. E. Iaia, ako aj A. Moggio a U. Vassalle, v zastúpení: F. Frati a A. Castagna, avvocati,

— talianska vláda, v zastúpení: W. Ferrante, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci S. Varone, avvocato dello Stato,

— francúzska vláda, v zastúpení: G. de Bergues a B. Cabouat, splnomocnení zástupcovia,

— rakúska vláda, v zastúpení: E. Riedl, splnomocnený zástupca,

— Európska komisia, v zastúpení: E. Traversa a S. La Pergola, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálnej advokátky, že vec bude prejednaná bez jej návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu práva Spoločenstva, ktoré sa vzťahuje na ochranu práv priznaných neprebranou smernicou.

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu, ktorého účastníkmi sú T. E. Iaia, A. Moggio a U. Vassalle (ďalej len „žalobcovia vo veci samej“) na jednej strane a Ministero dell'Instruzione, dell'Università e della Ricerca a Ministero dell'Economia e delle Finanze (ďalej len „Talianska republika“) a Università degli studi di Pisa na druhej strane, o zaplatenie „primeranej odmeny“ stanovenej smernicou Rady 82/76/EHS z 26. januára 1982, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 75/362/EHS o vzájomnom uznávaní diplomov, osvedčení a iných dokladov lekárov vrátane opatrení na uľahčenie účinného uplatňovania práva usadiť sa a slobodného poskytovania služieb a smernica 75/363/

EHS o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa činností lekárov [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 43, s. 21).

Právny rámec a okolnosti predchádzajúce sporu

3 Smernica 82/76, predovšetkým v jej prílohe týkajúcej sa „charakteristiky denného a diaľkového štúdia špecializovanej odbornej prípravy lekárov“, ktorá zmenila a doplnila smernicu Rady 75/363/EHS zo 16. júna 1975 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa činností lekárov [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 167, s. 14), stanovila, že za obdobie špecializovanej odbornej prípravy lekárov formou denného a diaľkového štúdia sa má vo všetkých členských štátoch poskytovať „primeraná odmena“.

4 V rozsudku zo 7. júla 1987, Komisia/Taliansko (49/86, Zb. s. 2995), Súdny dvor rozhodol, že Talianska republika nesplnila povinnosti, ktoré jej vyplývajú z práva Spoločenstva, pretože neprebrala smernicu 82/76 v stanovenej lehote.

5 Na základe tohto rozhodnutia bola smernica 82/76 prebratá legislatívnym dekrétom č. 257/91 z 8. augusta 1991. Článok 8 ods. 2 tohto dekrétu však stanovuje, že jeho ustanovenia nadobudnú účinnosť až od akademického roku 1991/1992, s výnimkou lekárov už zapísaných počas akademického obdobia zahŕňajúceho roky 1983 až 1991.

6 Keďže povinnosť poskytnúť primeranú odmenu stanovená smernicou 82/76 mala nadobudnúť účinnosť v roku 1983, prijatie predmetného dekrétu vyvolalo významný spor medzi lekármi, ktorí boli prijatí na špecializovanú odbornú prípravu počas akademických rokov 1983 až 1991, Talianskou republikou a niektorými talianskymi univerzitami.

7 V rozsudkoch z 25. februára 1999, Carbonari a i. (C-131/97, Zb. s. I-1103, body 47 a 48), a z 3. októbra 2000, Gozza a i. (C-371/97, Zb. s. I-7881, body 36 a 37), Súdny dvor rozhodol, že povinnosť poskytnúť primeranú odmenu za obdobie špecializovanej odbornej prípravy lekárov sama osebe neumožňuje súdu členského štátu určiť ani totožnosť dlžníka, ktorý je povinný primeranú odmenu zaplatiť, a ani jej výšku. Súdu členského štátu, ktorý je poverený uplatnením ustanovení vnútroštátneho práva, a to vrátane ustanovení zákona, ktoré boli prijaté s ohľadom na povinnosť zabezpečiť prebratie smernice 82/76 do vnútroštátneho práva, však prináleží vykladať vnútroštátne právo v čo najväčšej možnej miere vo svetle znenia a účelu tejto smernice tak, aby sa dosiahol ňou predpokladaný výsledok.

8 V prípade, ak by výsledok stanovený smernicou 82/76 nebolo možné docieliť výkladom v súlade so smernicou, Talianska republika by bola povinná nahradiť škody spôsobené jednotlivcom neprebratím smernice v stanovenej lehote. V tejto súvislosti Súdny dvor uviedol, že úplné retroaktívne uplatnenie opatrení zabezpečujúcich riadne prebratie smernice 82/76 by v zásade postačovalo na nápravu škodlivých následkov, ktoré vznikli v dôsledku oneskoreného prebratia smernice. Ak by však oprávnené osoby preukázali vznik ďalších strát, ktoré utrpeli z dôvodu, že nemohli včas požívať finančné zvýhodnenie zaručené touto smernicou, takéto straty by tiež bolo potrebné nahradiť (pozri rozsudky Carbonari a i., už citovaný, body 52 a 53, a Gozza a i., už citovaný, body 38 a 39).

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

9 Dňa 23. novembra 2001 podali žalobcovia vo veci samej, lekári, ktorí sa zúčastnili špecializovanej odbornej prípravy pred akademickým rokom 1991/1992, žalobu proti Talianskej republike a Università degli studi di Pisa s cieľom dosiahnuť zaplatenie dlžnej odmeny na základe smernice 82/76 alebo subsidiárne náhradu škody spôsobenej tým, že táto smernica nebola v stanovenej lehote riadne prebratá do vnútroštátneho práva.

10 Tribunale di Firenze ich žalobu zamietol z dôvodu uplynutia päťročnej premlčacej lehoty stanovenej v článku 2948 ods. 4 Občianskeho zákonníka pre hlavný návrh na zaplatenie dlžnej odmeny a v článku 2947 citovaného zákonníka pre subsidiárny návrh na náhradu škody.

11 Podľa vnútroštátneho súdu totiž táto lehota začala plynúť odo dňa, keď sa bolo možné domáhať tohto práva, t. j. odo dňa nadobudnutia účinnosti legislatívneho dekrétu č. 257/91, čo je 15 dní od jeho uverejnenia 16. augusta 1991. Od tohto momentu mohli žalobcovia vo veci samej vedieť, kto bol povinný im zaplatiť primeranú odmenu, ako aj poznať jej výšku a mohli namietať nesúlad tohto dekrétu s právom Spoločenstva, pokiaľ ide o lekárov zapísaných na špecializovanú odbornú prípravu v rokoch 1983 až 1991.

12 Žalobcovia vo veci samej podali proti tomuto rozhodnutiu odvolanie a žiadali uplatniť riešenie použité vo veci, v ktorej bol vydaný rozsudok z 25. júla 1991, Emmott (C-208/90, Zb. s. I-4269). Podľa Corte d'appello di Firenze však neskoršia judikatúra obmedzila uplatniteľnosť tohto riešenia na prípady, v ktorých vnútroštátne lehoty na podanie žaloby majú za následok úplné zbavenie žalobcu možnosti uplatniť si svoje práva vyplývajúce zo smernice 82/76.

13 Keďže o rozsahu tohto obmedzenia sa vynárajú pochybnosti, lebo úplné zbavenie možnosti uplatniť právo predstavuje *a priori* bežný následok uplynutia premlčacích lehôt, vnútroštátny súd si kladie otázku, či ide v tomto prípade o skutočný zásadný zvrat, ktorý by ukončil zákaz uplatňovania námietky premlčania, alebo či sa predmetné obmedzenie uplatňuje iba na prekluzívne lehoty, ktoré s konečnou platnosťou znemožňujú uplatnenie práv aj v budúcnosti.

14 Keďže sa v odvolaní namieta aj všeobecná desaťročná premlčacia lehota stanovená v článku 2946 Občianskeho zákonníka pre prípady porušenia práva, ku ktorému došlo nezavineným konaním, Corte d'appello di Firenze pri zohľadnení skutočnosti, že požiadavka rovnocennosti premlčacích lehôt s lehotami všeobecne stanovenými talianskym právnym poriadkom pre podobné prípady bola v predmetnej veci dodržaná, rozhodol o predložení Súdnemu dvoru nasledujúcich prejudiciálnych otázok:

„1. Je v súlade s právnym poriadkom Spoločenstva, ak Talianska republika môže legitímne podať námietku uplynutia päťročnej premlčacej lehoty alebo všeobecnej desaťročnej premlčacej lehoty, pokiaľ ide o právo, ktoré vyplýva zo smernice 82/76/EHS v súvislosti s obdobím predchádzajúcim prijatiu talianskeho zákona, ktorým bola táto smernica prebratá, bez toho, aby tým bolo definitívne zabránené výkonu daného práva, ktoré má alimentačný charakter, alebo subsidiárne, podaniu žaloby o náhradu škody?

2. Je naopak v súlade s právnym poriadkom Spoločenstva, ak každá námietka premlčania je vylúčená, pretože definitívne bráni výkonu predmetného práva?

3. Je v súlade s právnym poriadkom Spoločenstva, ak každá námietka premlčania je vylúčená až do rozhodnutia Súdneho dvora o porušení práva Spoločenstva (v danej veci do roku 1999)?

4. Je v súlade s právnym poriadkom Spoločenstva, ak každá námietka premlčania je v každom prípade vylúčená až do správneho a úplného prebratia smernice, ktorá priznáva dané právo, do vnútroštátnej právnej úpravy (čo sa v danej veci nikdy nedosiahlo), ako vyplýva z [už citovaného] rozsudku Emmott?“

O prejudiciálnych otázkach

15 Vnútroštátny súd sa vo svojich otázkach, ktoré je potrebné preskúmať spoločne, v podstate Súdneho dvora pýta, či právo Únie dovoľuje členskému štátu vzniesť námietku premlčania voči výkonu práva vyplývajúceho zo smernice, resp. práva na náhradu škody spôsobenej tým, že smernica nebola riadne a v stanovenej lehote prebratá do vnútroštátneho práva, a či prípadne takáto možnosť existuje iba odvtedy, keď Súdny dvor rozhodne o porušení práva Únie.

16 Podľa ustálenej judikatúry, ak v danej oblasti neexistuje právna úprava Únie, prináleží vnútroštátnemu právnemu poriadku každého členského štátu, aby určil príslušné súdy a upravil procesné podmienky súdnych konaní zameraných na zabezpečenie ochrany práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva Únie, za predpokladu, že takéto podmienky jednak nie sú menej výhodné ako podmienky vzťahujúce sa na obdobné žaloby vnútroštátnej povahy (zásada ekvivalencie) a jednak nevedú k praktickej nemožnosti alebo nadmernému sťaženiu výkonu práv priznaných právnym poriadkom Únie (zásada efektivity) (pozri rozsudky zo 17. júla 1997, Texaco a Olieselskabet Danmark, C-114/95 a C-115/95, Zb. s. I-4263, bod 41; z 11. júla 2002, Marks & Spencer, C-62/00, Zb. s. I-6325, bod 34, ako aj z 24. marca 2009, Danske Slagterier, C-445/06, Zb. s. I-2119, bod 31).

17 Pokiaľ ide o zásadu efektivity, Súdny dvor uznal zlučiteľnosť stanovenia primeraných lehôt na podanie žalôb pod hrozbou premlčania s právom Únie v záujme právnej istoty, ktorá chráni tak dotknutú osobu, ako aj dotknutý správny orgán. Tieto lehoty totiž nie sú takej povahy, aby viedli k praktickej nemožnosti alebo nadmernému sťaženiu výkonu práv, ktoré priznáva právny poriadok Únie, aj keď ich uplynutie zo svojej podstaty spôsobuje úplné alebo čiastočné zamietnutie podanej žaloby (pozri rozsudky zo 17. júla 1997, Haahr Petroleum, C-90/94, Zb. s. I-4085, bod 48; z 2. decembra 1997,

Fantask a i., C-188/95, Zb. s. I-6783, bod 48; z 15. septembra 1998, Edis, C-231/96, Zb. s. I-4951, bod 35, ako aj rozsudok Marks & Spencer, už citovaný, bod 35).

18 Pokiaľ ide o začatie plynutia premlčacej lehoty, je pravda, že Súdny dvor rozhodol, že až do riadneho prebratia smernice sa členský štát, ktorý je v omeškaní, nemôže dovolávať skutočnosti, že žaloba, ktorú voči nemu podal jednotlivec, aby chránil práva, ktoré mu priznávajú ustanovenia tejto smernice, bola podaná po uplynutí lehoty, takže vnútroštátna lehota na podanie žaloby môže začať plynúť až od tohto dňa (rozsudok Emmott, už citovaný, bod 23).

19 Keď Súdny dvor neskôr rozhodol, že riešenie uplatnené v už citovanom rozsudku Emmott bolo opodstatnené so zreteľom na zvláštne okolnosti tejto veci, v ktorej žalobkyňa vo veci samej uplynutím lehoty na podanie žaloby stratila akúkoľvek možnosť uplatniť svoje právo vyplývajúce zo smernice, vlastne pripustil, že aj členský štát, ktorý si nesplnil svoju povinnosť, môže voči žalobe vzniesť námietku premlčania, a to aj napriek tomu, že v čase podania žaloby ešte predmetnú smernicu riadne neprebral (pozri rozsudky z 27. októbra 1993, Steenhorst-Neerings, C-338/91, Zb. s. I-5475; zo 6. decembra 1994, Johnson, C-410/92, Zb. s. I-5483; Fantask a i., už citovaný, body 50 až 52; zo 17. júna 2004, Recheio – Cash & Carry, C-30/02, Zb. s. I-6051, ako aj Danske Slagterier, už citovaný, body 53 až 56).

20 Vo veci, v ktorej bol vydaný už citovaný rozsudok Emmott, totiž správanie vnútroštátnych orgánov žalobkyni bránilo, aby sa súdnou cestou dovolávala svojich práv priznaných predmetnou smernicou (body 10 až 14; pozri tiež v tomto zmysle aj rozsudky Steenhorst-Neerings, už citovaný, bod 20, a Johnson, už citovaný, bod 27).

21 Z uvedeného vyplýva, že právo Únie bráni vnútroštátnemu orgánu vzniesť námietku uplynutia primeranej premlčacej lehoty len v tom prípade, ak svojím správaním zapríčinil oneskorené podanie žaloby a tak zbavil žalobcu vo veci samej možnosti

uplatniť si svoje práva priznané mu smernicou Únie pred vnútroštátnymi súdmi (pozri v tomto zmysle rozsudky Edis, už citovaný, bod 48; zo 17. novembra 1998, Aprile, C-228/96, Zb. s. I-7141, bod 43, pozri tiež analogicky rozsudky z 27. februára 2003, Santex, C-327/00, Zb. s. I-1877, body 57 až 61, a z 15. apríla 2010, Barth, C-542/08, Zb. s. I-3189, body 33 až 36).

22 Rovnako je potrebné spresniť, že v súlade s ustálenou judikatúrou nemá prípadné rozhodnutie Súdneho dvora o porušení práva Únie v zásade vplyv na začiatok plynutia premlčacej lehoty (pozri v tomto zmysle rozsudky Edis, už citovaný, bod 20; Recheio – Cash & Carry, už citovaný, bod 23, ako aj Danske Slagterier, už citovaný, body 36 až 39).

23 Uvedené platí o to viac, ak v konaní o veci samej nie sú o porušení práva Únie nijaké pochybnosti. V takomto prípade totiž na to, aby mohli nositelia práv v plnom rozsahu poznať svoje práva, nie je rozhodnutie Súdneho dvora o predmetnom porušení potrebné. Stanovenie začiatku plynutia lehoty pred týmto súdnym rozhodnutím teda nevedie k praktickej nemožnosti ani nadmernému sťaženiu ochrany práv priznaných právom Únie.

24 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy treba na položené otázky odpovedať tak, že právo Únie nebráni členskému štátu vzniesť námietku uplynutia primeranej premlčacej lehoty voči žalobe podanej jednotlivcom, ktorou sa domáha ochrany svojich práv priznaných smernicou, a to aj v prípade, ak členský štát smernicu riadne neprebral, za predpokladu, že svojím správaním nezapríčinil oneskorené podanie žaloby. Rozhodnutie Súdneho dvora o porušení práva Únie nemá vplyv na začiatok plynutia premlčacej lehoty, pokiaľ je uvedené porušenie nepochybné.

O trovách

25 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (prvá komora) rozhodol takto:

Právo Únie nebráni členskému štátu vzniesť námietku uplynutia primeranej premlčacej lehoty voči žalobe podanej jednotlivcom, ktorou sa domáha ochrany svojich práv priznaných smernicou, a to aj v prípade, ak členský štát smernicu riadne neprebral, za predpokladu, že svojím správaním nezapríčinil oneskorené podanie žaloby. Rozhodnutie Súdneho dvora o porušení práva Únie nemá vplyv na začiatok plynutia premlčacej lehoty, pokiaľ v prípade uvedeného porušenia niet nijakej pochybnosti.

Podpisy